

El propòsit de l'horitzó comú de canvi és que tot infant tingui accés a un aprenentatge dirigit al desenvolupament integral de la persona, des d'una visió humanista de l'educació, com proposa l'informe [Repensar l'educació](#) (UNESCO, 2015). Aquesta visió pretén eliminar la separació existent en educació entre els aspectes cognitius, emocionals i ètics per oferir un aprenentatge profund, rellevant i eficaç que ajudi els infants i joves a convertir-se en persones autònomes, a desenvolupar tot el seu potencial i a portar les regnes de la seva pròpia vida. L'educació ha de poder proveir les eines perquè les persones puguin participar activament en la societat del coneixement i actuar com a ciutadanes i ciutadans lliures i responsables en l'àmbit local i global. Aquests conceptes permeten repensar l'educació en un món canviant i globalitzat, interconnectat i atent a nous horitzons del coneixement. La visió humanista de l'educació està "basada en el respecte a la vida i a la dignitat humana, la igualtat de drets, la justícia social, la diversitat cultural, la solidaritat internacional i la responsabilitat compartida d'un futur sostenible." (UNESCO, 2015)

Als centres, aquest propòsit es reflecteix en la visió que ha de ser desenvolupada (i renovada periòdicament) conjuntament amb tota la comunitat educativa (incloent-hi l'equip directiu, el claustre, les famílies, els infants i joves, etc.). La visió del centre es basa en el propòsit de desenvolupar competències per a la vida i en la realitat i el context de l'escola i la seva comunitat.

Competències per a la vida

La UNESCO (1996 i 2015) planteja que l'educació com a formació integral de la persona ha de cobrir els quatre pilars de l'aprenentatge en la vida de cada persona:

- **Aprendre a ser.**
- **Aprendre a conèixer.**
- **Aprendre a fer.**
- **Aprendre a conviure.**

Els quatre pilars formen un tot interconnectat, però, a títol organitzatiu, els tres criteris definits aquí per reflectir la seva inclusió en l'orientació del propòsit educatiu de l'escola estan repartits en tres àrees (criteris 2, 3, 4) que reflecteixen el domini d'un o més pilars.

Aquests pilars es concreten curricularment en l'enfocament del Departament d'Ensenyament sobre l'aprenentatge basat en competències dins d'un sistema educatiu inclusiu. [1]

En aquest apartat abordem quatre aspectes clau dels plantejaments institucionals.

CRITERI 1

Orientació com a escola inclusiva i orientadora

L'objectiu de la transformació educativa proposada és que tot infant, a tota escola, trobi experiències d'aprenentatge rellevants, gratificants i empoderadores. L'orientació de l'escola ha de ser, per tant, inclusiva i orientadora, d'acord amb la concreció normativa establerta pel Departament d'Ensenyament. [4]

Aquest és un paradigma fonamental per al sistema educatiu, que serveix com a base per al propòsit de desenvolupament de competències per a la vida. També està alineat amb l'objectiu número 4 de desenvolupament sostenible de [Nacions Unides](#), que emfatitza les oportunitats d'aprenentatge al llarg de la vida, l'equitat, la inclusió i la igualtat de gènere, i els aprenentatges efectius i rellevants.

A efectes pràctics, aquesta orientació s'ha de traduir en una experiència personalitzada i significativa dissenyada per desenvolupar les competències de cada individu de l'escola.

Les aportacions que es deriven del Disseny Universal d'Aprenentatge [5] han proporcionat unes eines de treball per als docents que potencien la pràctica d'experiències inclusives en cada context escolar.

CRITERI 2

Orientació a desenvolupar competències per a ser

Les competències per a ser concreten en la pràctica educativa un dels pilars d'aprenentatge proposats per la UNESCO:

Aprendre a ser per contribuir al desenvolupament de la pròpia personalitat i que s'estigui en condicions d'obrar amb creixent autonomia, capacitat de judici i responsabilitat personal. Amb aquesta finalitat, no s'ha de menystenir en l'educació cap de les possibilitats de cada individu: memòria, raonament, sentit estètic, capacitats físiques, aptitud per comunicar. L'anterior requereix, d'igual manera, un enfortiment dels principis i valors ètics de la persona.

Pel que fa a les competències bàsiques definides en el marc normatiu vigent a Catalunya, es recullen explícitament competències per a ser, sobretot la competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria i, en tant que hi contribueix, la competència d'aprendre a aprendre.

CRITERI 3

Orientació a desenvolupar competències per a conviure

Les competències per a conviure concreten en la pràctica educativa un dels pilars d'aprenentatge proposats per la UNESCO:

Aprendre a conviure desenvolupant la comprensió de l'altre i la percepció de les formes d'interdependència (realitzar projectes comuns i preparar-se per donar resposta dialogada als conflictes) respectant els valors del pluralisme, la comprensió mútua i la pau. Això inclou l'enfortiment dels principis i valors ètics en l'aprenentatge. A més de les relacions humanes, l'aprenentatge ha de fomentar una relació respectuosa de la societat humana amb el medi ambient.

CRITERI 4

Orientació a desenvolupar competències per a fer i per a conèixer

Les competències per a fer i per a conèixer concreten en la pràctica educativa dos dels pilars de l'aprenentatge proposats per la UNESCO:

Aprendre a conèixer, per adquirir les eines cognitives que es requereixen per a una millor comprensió del món i les seves complexitats, i per obtenir unes bases apropiades i adequades per a l'aprenentatge futur, tot combinant una cultura general prou àmplia amb la possibilitat d'aprofundir en els coneixements d'un petit nombre d'àmbits. El que comporta, per tant, *aprendre a aprendre*, per poder aprofitar les possibilitats que ofereix l'aprenentatge al llarg de la vida.

Aprendre a fer, per tal d'adquirir les competències necessàries per a participar efectivament en la societat tot desenvolupant-se professionalment i contribuint-hi des de la plena consciència dels reptes socials globals i del context de transformació tecnològica exponencial.

Aquests aprenentatges impliquen l'aprofundiment dels caràcters cognitiu i aplicatiu de les competències.

[1] [DECRET 181/2008](#), de 9 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil; [DECRET 119/2015](#), de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària; [DECRET 187/2015](#), de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria; [DECRET 150/2017](#), de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu.

[4] Normativa desenvolupada al [Decret 150/2017](#), de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu.

[5] Veure els recursos del Departament d'Ensenyament sobre [Disseny Universal d'Aprenentatge](#).

El currículum de les diferents etapes educatives s'estableix d'acord amb un model d'ensenyament i aprenentatge de caràcter competencial en el marc d'un sistema que preveu l'orientació educativa i l'atenció a tot l'alumnat. En aquest sentit, l'aprenentatge, entès com un procés personalitzat i inclusiu, ha d'estar en concordància amb el que la recerca mostra sobre la seva naturalesa. És clau, doncs, que les pràctiques d'aprenentatge es fonamentin en el coneixement existent sobre com aprenen les persones, el que es pot sintetitzar en els 7 principis de l'aprenentatge ([Manual per a Entorns d'Aprenentatge Innovadors, 2018](#)):

- 1. La persona és el centre de l'aprenentatge** i cal estimular la seva implicació i participació activa, ajudant que compregui la seva pròpia activitat en tant que persona que aprèn.
- 2. El procés d'aprenentatge és de naturalesa social**, raó per la qual cal fomentar l'aprenentatge col·laboratiu.
- 3. Les emocions i la motivació són part integral de l'aprenentatge**, raó per la qual cal generar sintonia amb les motivacions de les persones que aprenen i donar importància a les seves emocions.
- 4. S'han de tenir en compte les diferències individuals de les persones que aprenen** i també els seus coneixements previs.
- 5. L'esforç i l'afany d'autosuperació de les persones que aprenen és clau** per a l'aprenentatge, però sense una sobrecàrrega o pressió excessiva, ni a través de l'avorriment o la por.
- 6. L'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge**, sobretot si es desenvolupa a partir d'expectatives clares, estratègies coherents i amb un fort èmfasi en la retroalimentació formativa per als qui estan en el procés d'aprendre.
- 7. L'aprenentatge es basa en la construcció** de connexions horitzontals entre àrees de coneixement i activitats, i també generant-les tant dins l'escola com en connexió amb la resta de la comunitat educativa i de la societat.

Concretament, aquests 7 principis són compatibles amb els principis d'equitat, de qualitat i d'excel·lència que determinen i condicionen l'acció educativa establerts en les normatives curriculars de les diferents etapes educatives [2], en les quals es concreta que els processos d'ensenyament i aprenentatge s'han de personalitzar al màxim i han de tenir en compte la diversitat de tots els alumnes en el marc d'un sistema inclusiu.

La UNESCO (2017) també fa la reflexió que una educació que permeti donar resposta als reptes globals va més enllà dels continguts, perquè implica igualment l'ús d'una pedagogia alineada amb aquest enfocament:

"... és una educació integral i transformadora que aborda els continguts i els resultats de l'aprenentatge, la pedagogia i l'entorn d'aprenentatge. Per tant, no només integra continguts com el canvi climàtic, la pobresa i el consum sostenible en el pla d'estudis; també crea entorns d'ensenyament i aprenentatge interactius i centrats en l'aprenentatge. El que requereix és un canvi de l'ensenyament a l'aprenentatge. Es demana una pedagogia transformadora orientada a l'acció que afavoreixi l'aprenentatge autòdirigit, la participació i la col·laboració, l'orientació a problemes, la interdisciplinarietat i la transdisciplinarietat i la vinculació de l'aprenentatge formal i informal. Només aquests enfocaments pedagògics fan possible el desenvolupament de les competències clau necessàries per promoure el desenvolupament sostenible." És a dir, l'aprenentatge dirigit a desenvolupar competències per a la vida, que té repercussió en la societat, ha d'emprar una pedagogia que estigui en sintonia amb aquest objectiu.

Aquí considerem aspectes clau de la gestió de l'aprenentatge que en el seu conjunt representen les variables de la pràctica educativa i la seva alineació amb els 7 principis.[3]

En aquest apartat abordarem 7 aspectes clau de la gestió de l'aprenentatge.

CRITERI 5

Les seqüències d'experiències d'aprenentatge

La seqüència és la manera com s'organitzen els diferents moments d'una experiència d'aprenentatge.

Aquesta organització ens dona la possibilitat d'articular objectius i prioritats educatives i de posar èmfasi en elements particulars. És clau que el disseny de les seqüències emprades a l'escola tingui en compte i reflecteixi les característiques dels entorns d'aprenentatge que responen als **7 principis de l'aprenentatge**, que es basen en evidències de recerca:

- 1. La persona és el centre de l'aprenentatge.**
L'entorn d'aprenentatge reconeix que les persones que aprenen en són les protagonistes, n'estimula el compromís actiu i les ajuda a comprendre la seva pròpia activitat d'aprenentatge.
- 2. L'aprenentatge és de naturalesa social.**
L'entorn d'aprenentatge es fonamenta en la naturalesa social del procés d'aprendre i fomenta activament l'aprenentatge cooperatiu ben organitzat.
- 3. Les emocions són part integral de l'aprenentatge.**
En l'entorn d'aprenentatge, és fonamental que els docents estiguin en sintonia amb les motivacions dels alumnes i amb el paper clau que tenen les emocions en l'assoliment de resultats.
- 4. L'aprenentatge ha de tenir en compte les diferències individuals.**
L'entorn d'aprenentatge ha de contemplar les diferències individuals entre les persones, inclosos els seus coneixements previs.
- 5. L'esforç de tot l'alumnat és clau per a l'aprenentatge.**
L'entorn d'aprenentatge ha de dissenyar programes que exigeixin, a tots, esforç i afany de superació, però sense una sobrecàrrega excessiva o por.
- 6. L'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge.**
L'entorn d'aprenentatge ha d'operar amb expectatives clares i aplicar estratègies d'avaluació coherents. Cal insistir molt en el feedback formatiu de l'avaluació, que ha de contribuir a l'aprenentatge.
- 7. Aprendre és construir connexions horitzontals.**
L'entorn d'aprenentatge promou la connectivitat horitzontal entre disciplines i llenguatges i també amb la comunitat i el món en general.

CRITERI 6

Les relacions interactives

Les relacions entre els docents i els infants i joves a l'escola, i les relacions entre els infants i joves, són molt importants per establir un entorn d'aprenentatge positiu i efectiu. Aquests vincles afectius es concreten en les comunicacions entre docents i infants, que són claus per desenvolupar un aprenentatge rellevant i gratificant. És clau que aquestes relacions reflecteixin els **7 principis de l'aprenentatge** proposats per l'OCDE (2010) d'acord amb l'evidència internacional sobre la naturalesa de l'aprenentatge:

- 1. L'alumnat és el centre de l'aprenentatge** i cal estimular la seva implicació i participació activa, ajudant que compregui la seva pròpia activitat en tant que persones que aprenen.
- 2. El procés d'aprenentatge és de naturalesa social**, raó per la qual cal fomentar l'aprenentatge col·laboratiu.
- 3. Les emocions i la motivació són part integral de l'aprenentatge**, raó per la qual cal generar sintonia amb les motivacions de l'alumnat i donar importància a les seves emocions.
- 4. S'han de tenir en compte les diferències individuals de l'alumnat** i també els coneixements previs de cada persona.
- 5. L'esforç i l'afany d'autosuperació de l'alumnat és clau** per a l'aprenentatge, però sense una sobrecàrrega o pressió excessiva, ni a través de l'avorriment o la por.
- 6. L'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge**, sobretot si es desenvolupa a partir d'expectatives clares, estratègies coherents i amb un fort èmfasi en la retroalimentació formativa.
- 7. L'aprenentatge es basa en la construcció de connexions horitzontals** entre àrees de coneixement i activitats, que s'han de promoure tant dins l'escola com en connexió amb la resta de la comunitat educativa i de la societat.

CRITERI 7

La gestió social dels entorns d'aprenentatge

Aquest criteri fa referència a les configuracions i dinàmiques dels infants i joves en l'entorn d'aprenentatge. L'organització (per exemple, un grup gran, grups petits, grups fixos o grups flexibles) impacta en les experiències d'aprenentatge. És clau que aquesta organització reflecteixi les característiques dels entorns d'aprenentatge que responguin als **7 principis de l'aprenentatge**:

- 1. La persona és el centre de l'aprenentatge.**
L'entorn d'aprenentatge reconeix que les persones que aprenen en són les protagonistes, n'estimula el compromís actiu i les ajuda a comprendre la seva pròpia activitat d'aprenentatge.
- 2. L'aprenentatge és de naturalesa social.**
L'entorn d'aprenentatge es fonamenta en la naturalesa social del procés d'aprendre i fomenta activament l'aprenentatge cooperatiu ben organitzat.
- 3. Les emocions són part integral de l'aprenentatge.**
En l'entorn d'aprenentatge, és fonamental que els docents estiguin en sintonia amb les motivacions dels alumnes i amb el paper clau que tenen les emocions en l'assoliment de resultats.
- 4. L'aprenentatge ha de tenir en compte les diferències individuals.**
L'entorn d'aprenentatge ha de contemplar les diferències individuals entre les persones, inclosos els seus coneixements previs.
- 5. L'esforç de tot l'alumnat és clau per a l'aprenentatge.**
L'entorn d'aprenentatge ha de dissenyar programes que exigeixin, a tots, esforç i afany de superació, però sense una sobrecàrrega excessiva o por.
- 6. L'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge.**
L'entorn d'aprenentatge ha d'operar amb expectatives clares i aplicar estratègies d'avaluació coherents. Cal insistir molt en el feedback formatiu de l'avaluació, que ha de contribuir a l'aprenentatge.
- 7. Aprendre és construir connexions horitzontals.**
L'entorn d'aprenentatge promou la connectivitat horitzontal entre disciplines i llenguatges i també amb la comunitat i el món en general.

[2] DECRET 181/2008, de 9 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil; DECRET 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària; DECRET 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria.

[3] En el nostre context cal fer referència a l'aportació que es fa al document "Programar per competències en educació primària" del Departament d'Ensenyament, en el qual es defineix una proposta de reflexió pedagògica d'equips docents: 1. Definició de la tasca docent. 2. Organització i gestió de l'equip docent. 3. Organització dels horaris. 4. Les competències pròpies de cada àmbit. 5. Els continguts. 6. Els criteris d'avaluació. 7. La metodologia. 8. L'agrupament dels alumnes. 9. Les mesures i els suports educatius.

CRITERI 8

La utilització dels espais i el temps

Amb aquest criteri parlem de la rigidesa o flexibilitat amb què es fan servir els espais de l'escola i el temps, és a dir, l'horari. Moltes vegades aquests dos elements no es veuen com a "variables" sinó com a condicionants de la pràctica del centre. No obstant això, en molts casos es pot trobar la manera d'innovar aquests recursos i de fer-los servir d'una manera que responguin a les característiques dels entorns d'aprenentatge alineats amb els [7 principis de l'aprenentatge](#):

- 1. La persona és el centre de l'aprenentatge.**
L'entorn d'aprenentatge reconeix que les persones que aprenen en són les protagonistes, n'estimula el compromís actiu i les ajuda a comprendre la seva pròpia activitat d'aprenentatge.
- 2. L'aprenentatge és de naturalesa social.**
L'entorn d'aprenentatge es fonamenta en la naturalesa social del procés d'aprendre i fomenta activament l'aprenentatge cooperatiu ben organitzat.
- 3. Les emocions són part integral de l'aprenentatge.**
En l'entorn d'aprenentatge, és fonamental que els docents estiguin en sintonia amb les motivacions dels alumnes i amb el paper clau que tenen les emocions en l'assoliment de resultats.
- 4. L'aprenentatge ha de tenir en compte les diferències individuals.**
L'entorn d'aprenentatge ha de contemplar les diferències individuals entre les persones, inclosos els seus coneixements previs.
- 5. L'esforç de tot l'alumnat és clau per a l'aprenentatge.**
L'entorn d'aprenentatge ha de dissenyar programes que exigeixin, a tots, esforç i afany de superació, però sense una sobrecàrrega excessiva o por.
- 6. L'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge.**
L'entorn d'aprenentatge ha d'operar amb expectatives clares i aplicar estratègies d'avaluació coherents. Cal insistir molt en el feedback formatiu de l'avaluació, que ha de contribuir a l'aprenentatge.
- 7. Aprendre és construir connexions horitzontals.**
L'entorn d'aprenentatge promou la connectivitat horitzontal entre disciplines i llenguatges i també amb la comunitat i el món en general.

CRITERI 9

L'organització dels continguts

L'organització dels continguts competencials fa referència a la lògica que s'empra per estructurar els recursos d'aprenentatge. Per exemple, en matèries o disciplines, o a través de models interdisciplinaris que interaccionen dues o més disciplines. És clau que aquesta organització tingui present els [7 principis de l'aprenentatge](#):

- 1. L'alumnat és el centre de l'aprenentatge** i cal estimular la seva implicació i participació activa, ajudant que comprenguin la seva pròpia activitat en tant que persones que aprenen.
- 2. El procés d'aprenentatge és de naturalesa social**, raó per la qual cal fomentar l'aprenentatge col·laboratiu.
- 3. Les emocions i la motivació són part integral de l'aprenentatge**, raó per la qual cal generar sintonia amb les motivacions de l'alumnat i donar importància a les seves emocions.
- 4. S'han de tenir en compte les diferències individuals de l'alumnat** i també els coneixements previs de cada persona.
- 5. L'esforç i l'afany d'autosuperació de l'alumnat és clau** per a l'aprenentatge, però sense una sobrecàrrega o pressió excessiva, ni a través de l'avorriment o la por.
- 6. L'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge**, sobretot si es desenvolupa a partir d'expectatives clares, estratègies coherents i amb un fort èmfasi en la retroalimentació formativa.
- 7. L'aprenentatge es basa en la construcció de connexions horitzontals** entre àrees de coneixement i activitats, que s'han de promoure tant dins l'escola com en connexió amb la resta de la comunitat educativa i de la societat.

CRITERI 10

L'ús dels materials curriculars i altres recursos didàctics

Aquest criteri fa referència a les característiques, la funció i l'ús dels materials i recursos didàctics. És clau que l'ús d'aquests instruments reflecteixi els [7 principis de l'aprenentatge](#):

- 1. L'alumnat és el centre de l'aprenentatge** i cal estimular la seva implicació i participació activa, ajudant que comprenguin la seva pròpia activitat en tant que persones que aprenen.
- 2. El procés d'aprenentatge és de naturalesa social**, raó per la qual cal fomentar l'aprenentatge col·laboratiu.
- 3. Les emocions i la motivació són part integral de l'aprenentatge**, raó per la qual cal generar sintonia amb les motivacions de l'alumnat i donar importància a les seves emocions.
- 4. S'han de tenir en compte les diferències individuals de l'alumnat** i també els coneixements previs de cada persona.
- 5. L'esforç i l'afany d'autosuperació de l'alumnat és clau** per a l'aprenentatge, però sense una sobrecàrrega o pressió excessiva, ni a través de l'avorriment o la por.
- 6. L'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge**, sobretot si es desenvolupa a partir d'expectatives clares, estratègies coherents i amb un fort èmfasi en la retroalimentació formativa.
- 7. L'aprenentatge es basa en la construcció de connexions horitzontals** entre àrees de coneixement i activitats, que s'han de promoure tant dins l'escola com en connexió amb la resta de la comunitat educativa i de la societat.

CRITERI 11

La funció de l'avaluació

Neus Sanmartí (2007) defineix l'avaluació com a "motor de l'aprenentatge", ja que l'evidència que llança l'exercici avaluat sobre l'aprenentatge reflecteix què i com s'ha après i serveix per modificar què i com s'aprendrà. **El propòsit principal de l'avaluació és, per tant, proveir informació que serveixi per regular els processos d'aprenentatge i d'ensenyament amb fins de millora.**

Un enfocament purament qualificador ajuda a comparar el progrés entre persones, però no contribueix a la seva motivació per millorar ni dona indicis de com arribar a aquesta millora. En contrast, un enfocament formatiu de l'avaluació té una clara orientació a la millora i, per tant, a la regulació dels processos d'aprenentatge i ensenyament. Per aquesta raó, el rol de l'infant o jove és fonamental en el procés avaluat.

L'autoavaluació és un exercici que, ben reeixit, representa una font valuosíssima d'informació per a l'aprenent. A més, comporta un procés de metacognició en què els infants i joves estan obligats a reflexionar sobre si mateixos com a aprenents, a conèixer-se i a veure amb claredat en quin punt del seu camí es troben, quins són els seus objectius i com han de ser els seus processos d'aprenentatge per tal d'assolir aquests objectius. Si bé l'autoavaluació és una eina valuosíssima de millora de l'aprenentatge, aquesta s'ha de complementar amb altres formes d'avaluació formativa guiades pel docent, qui contrastarà les seves observacions amb les de l'aprenent i enriqueirà la seva pròpia percepció de l'aprenentatge. El docent, a més, trobarà, tant en l'avaluació formativa personalitzada com en l'autoavaluació, una font d'informació per a la millora de la seva pràctica.

L'avaluació formativa és un element clau en l'entorn d'aprenentatge. Ha de partir d'expectatives clares i els resultats han de millorar i enriquir els processos i l'experiència d'aprenentatge de cada infant. L'avaluació formativa també ha de possibilitar que els docents regulin les seves pràctiques d'aprenentatge per respondre a les necessitats dels infants i joves. És clau que l'avaluació reflecteixi els [7 principis de l'aprenentatge](#):

- 1. L'alumnat és el centre de l'aprenentatge** i cal estimular la seva implicació i participació activa, ajudant que comprenguin la seva pròpia activitat en tant que persones que aprenen.
- 2. El procés d'aprenentatge és de naturalesa social**, raó per la qual cal fomentar l'aprenentatge col·laboratiu.
- 3. Les emocions i la motivació són part integral de l'aprenentatge**, raó per la qual cal generar sintonia amb les motivacions de l'alumnat i donar importància a les seves emocions.
- 4. S'han de tenir en compte les diferències individuals de l'alumnat** i també els coneixements previs de cada persona.
- 5. L'esforç i l'afany d'autosuperació de l'alumnat és clau** per a l'aprenentatge, però sense una sobrecàrrega o pressió excessiva, ni a través de l'avorriment o la por.
- 6. L'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge**, sobretot si es desenvolupa a partir d'expectatives clares, estratègies coherents i amb un fort èmfasi en la retroalimentació formativa.
- 7. L'aprenentatge es basa en la construcció de connexions horitzontals** entre àrees de coneixement i activitats, que s'han de promoure tant dins l'escola com en connexió amb la resta de la comunitat educativa i de la societat.

L'avaluació competencial, global i formativa respon al lloc central dels infants i joves i serveix per millorar tant l'aprenentatge com els processos d'ensenyament. Té com a objectiu mesurar l'adquisició i el desenvolupament de competències, no només cognitives, sinó també físiques, socials i emocionals, que contribueixin al benestar dels aprenents i a la seva formació com a persones plenes i com a ciutadanes i ciutadans lliures i responsables en el seu entorn social i mediambiental.

En un enfocament formatiu de l'avaluació, aquesta ha de ser considerada com la valoració participada de l'aprenentatge; a la llum d'aquesta concepció, l'error no representa un fracàs en l'aprenentatge sinó una oportunitat de millora. Tant l'avaluació formativa, que permet regular els aprenentatges, com l'avaluació sumativa, que permet establir què s'ha après, han de centrar-se en el desenvolupament de les competències per a la vida. L'enfocament interdisciplinari de l'avaluació és imprescindible atès el caràcter transversal de les competències. Per això, no es basa en els resultats d'una matèria, ni en la combinació d'unes quantes, sinó en un desenvolupament global de la persona.

L'avaluació també ha de comprendre l'experiència educativa dels infants i joves i la qualitat dels entorns i situacions d'aprenentatge. És a dir, l'avaluació també ha de garantir que l'aprenentatge s'ha produït en un entorn de respecte i benestar personal. En aquest sentit, l'avaluació és una eina imprescindible per millorar sistemes, processos i experiències d'aprenentatge en el seu conjunt.

L'avaluació de l'aprenentatge conté l'avaluació inicial, que busca entendre l'experiència i el desenvolupament de cada infant al començament d'una situació d'aprenentatge; l'avaluació formativa, que permet que el docent reguli l'aprenentatge de cada infant, i l'avaluació final, que ha de servir com un exercici integrador per als infants o joves i ha d'ajudar el docent a analitzar i millorar l'entorn d'aprenentatge.

En aquest apartat abordarem tres aspectes clau de l'avaluació.

CRITERI 12

L'objecte i el propòsit de l'avaluació

L'avaluació mesura l'adquisició de coneixement, que la UNESCO (2015) defineix com "la informació general, l'enteniment, les aptituds, els valors i les actituds que fan falta per actuar en contextos concrets i atendre demandes".

L'avaluació formativa dóna prioritat al procés d'aprenentatge. El camí que els infants i joves han de recórrer per complir amb un objectiu d'aprenentatge és, en si, aprenentatge. Aquesta definició abasta el desenvolupament de competències que resulten de l'aprenentatge rellevant, profund i eficaç. Aquestes competències són útils als infants i joves per aplicar el coneixement en diferents contextos i situacions, tant en l'ambient d'aprenentatge com en la vida mateixa. Es complementen amb valors i actituds que formen part de l'educació integral dels infants i joves com a persones i de la seva formació com a ciutadans.

Perquè l'avaluació compleixi la seva funció reguladora de l'aprenentatge, cal que sigui congruent amb els seus objectius. Els objectius i les expectatives d'aprenentatge han d'estar clars des d'un inici. D'aquesta manera, els infants i joves poden modular el seu aprenentatge per tal d'assolir-ne els objectius. Això contribueix a la metacognició, a l'autonomia de l'alumnat i, per tant, a la regulació constant del seu aprenentatge.

La naturalesa formativa, competencial i global de l'avaluació ha estat establerta pel Departament d'Ensenyament.

CRITERI 13

La recollida d'evidències

La claredat d'objectius i expectatives d'aprenentatge, així com la claredat en els criteris d'avaluació resulta fonamental perquè l'aprenentatge es dugui a terme de manera eficaç. En un esquema d'aprenentatge tradicional, l'avaluació té una funció qualificadora, de manera que ocorre una vegada que l'aprenentatge s'ha dut a terme i es refereix als seus resultats. **Un enfocament formatiu, en canvi, promou una valoració contínua de l'aprenentatge, ja que el procés mateix de la construcció de coneixements és aprenentatge.** Aquest enfocament facilita la intervenció de manera constant en els processos d'aprenentatge per regular-los i modular-los. Perquè l'aprenentatge sigui eficaç i significatiu, ha de constituir un procés conjunt amb l'avaluació.

Els objectius de l'aprenentatge són complexos i variats, de manera que els instruments per valorar-ne el compliment han de ser també múltiples i de diferent naturalesa. Una varietat d'instruments de mesura i seguiment personalitzat de l'aprenentatge com rúbriques, informes, portafolis i carpetes de treball, entre molts d'altres, contribueixen a una valoració més completa i complexa de l'aprenentatge. Així mateix, una eina importantíssima per a l'avaluació formativa és l'observació. Una observació atenta exigeix del docent un enfocament personalitzat de l'aprenentatge, ja que necessita tenir coneixement profund de les diferències individuals de cada infant: el seu ritme d'aprenentatge, les seves motivacions, interessos, capacitats, coneixements previs, etc. Dels infants i joves exigeix un alt grau de metacognició, de reconeixement de si mateix com a "aprenent" i de coneixement del seu ritme d'aprenentatge, les seves motivacions, interessos, capacitats, coneixements previs, etc.

En aquest procés intervenen, en primer lloc, el docent i l'aprenent. Segons Dylan William (2014), la funció del docent no és la d'ensenyar en si, sinó la de "crear situacions d'aprenentatge". Des d'aquesta perspectiva, el docent ha de "provocar" l'aprenentatge i, per descomptat, acompanyar-lo. El rol del docent és fonamental no només perquè l'aprenentatge es produeixi sinó perquè ho faci en la direcció esperada. L'avaluació formativa i sistemàtica contribueix a un acompanyament constant de l'aprenentatge. El docent, a més, és qui guia no només l'aprenentatge, sinó el procés de metacognició i l'adquisició d'autonomia dels infants. Ambdues característiques són fonamentals perquè l'aprenent sigui capaç d'observar, valorar i regular el seu aprenentatge. A més d'aquest binomi clau, altres actors interns, com els companys de classe, i externs, com les famílies, complementen el complex procés de valoració de l'aprenentatge.

CRITERI 14

La valoració de les evidències

L'avaluació és un cicle que millora tant els processos d'ensenyament i aprenentatge, com totes les accions que promouen i generen aprenentatge dins i més enllà de l'escola. **Cal recollir aquestes informacions, analitzar-les i utilitzar-les correctament. L'observació contínua i metòdica de l'activitat dels infants i joves ajuda a modular i regular els seus processos d'aprenentatge amb finalitats específiques de millora, i fomenta la seva metacognició i la seva autonomia.**

El docent, per la seva banda, ha d'utilitzar l'evidència sobre l'aprenentatge per guiar els aprenents cap a la millora, així com per avaluar i regular la seva pròpia pràctica. Més enllà del binomi docent-aprenent, la informació obtinguda sobre l'aprenentatge ha d'informar totes les accions que es duen a terme al centre educatiu.

L'avaluació inclou la utilització de nombrosos i variats instruments i mesures que permetin una recollida sistemàtica d'evidències. Aquest procés implica un fort enfocament de millora i una cultura organitzacional autoavaluativa en què tots els elements que conformen l'entorn d'aprenentatge siguin constantment qüestionats, avaluats i redissenyats. És important que l'evidència sobre l'aprenentatge sigui coneguda pels diferents actors de la comunitat educativa, ja que aquesta visibilitat fomenta una implicació conjunta i compromesa en la millora de l'aprenentatge.

En aquest eix abordarem les tres dimensions que defineixen l'organització d'una escola ([Manual per a Entorns d'Aprenentatge Innovadors](#), 2018):

- **Organització al servei de l'aprenentatge:** l'organització escolar ha d'estar subordinada a les necessitats que planteja el disseny, desenvolupament i sostenibilitat d'experiències d'aprenentatge que corresponguin a les necessitats del segle XXI. Això s'aconsegueix mitjançant l'actualització dels quatre elements del nucli pedagògic (descrits al criteri 15): alumnat, docents, contingut i recursos, així com de les dinàmiques per mitjà de les quals interactuen, és a dir: pedagogies utilitzades, organització versàtil d'educadors i estudiants i ús flexible del temps.
- **Lideratge per a l'aprenentatge:** l'escola ha d'esdevenir una organització formativa en què el lideratge estigui enfocat a l'aprenentatge i on aquest es dugui a terme de manera distribuïda, amb una visió clara i compartida. Una organització formativa genera i utilitza evidències sobre l'aprenentatge que es porta a terme i utilitza aquesta informació per dissenyar i redissenyar l'entorn d'aprenentatge.
- **Organització oberta:** la tercera dimensió fa èmfasi en la necessitat d'una organització permeable, capaç de generar les sinergies necessàries "per al desenvolupament del seu capital professional, social i cultural, a través de la col·laboració amb famílies, universitats, institucions culturals, empreses i, especialment, amb altres escoles i entorns d'aprenentatge" (OCDE, 2018). Aquestes sinergies inclouen aliances fortes i identificables amb fins pedagògics i estratègics.

Els centres educatius han de complementar el propòsit de l'educació amb una organització versàtil que els permeti actualitzar la seva pràctica educativa.

Aquesta rúbrica avalua l'aplicació dels aspectes clau de cadascuna de les tres dimensions anteriors. Hem dividit la primera dimensió en dues parts per tal d'analitzar, d'una banda, l'actualització dels elements del nucli pedagògic i, de l'altra, l'actualització de les seves dinàmiques. En aquest apartat trobem, per tant, 4 criteris relacionats amb l'organització de l'escola.

CRITERI 15

Processos d'actualització dels elements del nucli pedagògic

L'entorn d'aprenentatge té quatre elements centrals que conformen el nucli pedagògic:

- **Els infants i joves (qui aprèn)**
- **Els docents (amb qui)**
- **El contingut (el què)**
- **Els recursos (amb què)**

Aquests quatre elements són els components bàsics perquè es produeixi l'aprenentatge i són presents en tot tipus d'entorns d'aprenentatge, des del més tradicional fins al més actualitzat.

Establir objectius i processos d'acollida d'aprenents amb perfils variats ha de ser una tasca prioritària al centre educatiu, per tal de garantir la incorporació i integració amb èxit dels infants i joves que es troben en risc d'exclusió social, o bé els que tenen necessitats especials, els desmotivats i absentistes o aquells que volen abandonar els seus estudis.

L'equip docent ha d'establir processos estables i permanents d'actualització que els permeti renovar les estratègies metodològiques per al desenvolupament de les competències per a la vida i la personalització dels aprenentatges. Aquests processos han de comportar formació, reflexió i anàlisi compartit de la pràctica educativa. Alhora, **ampliar el perfil dels docents** resulta sempre enriquidor per a l'aprenentatge i permet obrir les portes a persones amb una visió diferent de la de l'educador. L'activitat docent pot així incloure els mateixos infants i joves, els seus familiars, investigadors universitaris, experts, professionals, empresaris, artistes, etc.

El currículum normatiu no ha de ser un impediment per actualitzar el contingut que s'aprèn; més encara, el que s'aprèn ha d'estar alineat amb les necessitats del segle XXI. Algunes maneres d'actualitzar el contingut són incloure aprenentatges basats en projectes interdisciplinaris i per indagació, enfocar-se en el desenvolupament de competències per a la vida, alinear els continguts amb els interessos dels aprenents, abordar temes de sostenibilitat del medi ambient, fomentar l'aprenentatge de múltiples llengües, entre d'altres.

Finalment, **tot aprenentatge necessita recursos i aquests poden ser tan amplis com cada entorn d'aprenentatge ho necessiti.** Els llibres de text no poden ser l'únic recurs pedagògic, la inclusió de materials de disseny propi i l'ús de la tecnologia ofereixen possibilitats infinites d'aprenentatge. Una arquitectura al servei de l'aprenentatge o, si no, l'ús innovador de l'espai existent, permet una àmplia varietat d'estils d'aprenentatge en interiors i exteriors. Cada racó de l'escola ha de fomentar l'aprenentatge i el desenvolupament de competències.

CRITERI 16

Processos d'actualització de les dinàmiques dins l'entorn d'aprenentatge

L'actualització dels elements que conformen el nucli pedagògic va de la mà del redisseny de les maneres com aquests elements es relacionen, s'organitzen i interactuen. Això requereix repensar la forma com els docents col·laboren, la forma com s'agrupa els infants i joves per aprendre, l'ús que es fa del temps i els diferents enfocaments pedagògics que s'utilitzen en l'aprenentatge.

En primer lloc, **és important pensar en les possibilitats que un treball col·laboratiu docent pot oferir a l'aprenentatge.** La codocència i el treball en equip entre docents dins l'escola i entre aquests i altres educadors ajuda a expandir les possibilitats pedagògiques. Aquestes col·laboracions permeten l'aprenentatge entre iguals, la complementarietat i la cooperació, i inclouen, per exemple, els sistemes d'acompanyament de docents novells i la codocència a l'aula per disminuir la ràtio docent-aprenents i per arribar als infants i joves amb majors desafiaments d'aprenentatge. També permet variar estils d'ensenyament i fomenta una formació interna i contínua. La col·laboració entre educadors s'estén més enllà de les fronteres escolars per mitjà de xarxes i comunitats d'aprenentatge.

En segon lloc, **repensar les formes d'agrupar els infants ajuda a desenvolupar competències socials com la convivència, el respecte i la cooperació.** Les agrupacions en "famílies", comunitats i assemblees que integren aprenents de diferents cursos, cicles, o edats fomenten la inclusió i el sentit de pertinença. Agrupar infants i joves de diferents edats, habilitats i interessos durant les activitats d'aprenentatge fomenta el treball cooperatiu, l'aprenentatge entre iguals i el desenvolupament de competències socials.

En tercer lloc, **repensar l'ús del temps és important perquè defineix una bona part de l'estructuració dels aprenentatges.** Un horari que permeti blocs més amplis i flexibles contribueix a un aprenentatge respectuós del ritme de cada persona i fomenta els aprenentatges profunds. Els rituals com cercles de paraula, reunions matinals o reflexions formatives al final del dia ajuden a estructurar el dia i a omplir-lo de sentit. L'aprenentatge no formal, dins i fora de l'horari lectiu, també ofereix valuoses oportunitats d'aprenentatge per mitjà d'activitats lúdiques, esportives, culturals i socials.

Finalment, **és fonamental repensar els enfocaments pedagògics amb què s'aborda l'aprenentatge.** Un ús variat però congruent de pedagogies aporta a l'aprenentatge la versatilitat necessària per arribar a tots els infants i joves, amb les seves diferències individuals en ritmes, habilitats i estils. L'aprenentatge per indagació i l'aprenentatge cooperatiu són de particular interès, ja que preparen infants i joves per a futurs aprenentatges i s'enfoquen en el desenvolupament de les competències per a la vida. La seva aplicació és complexa i implica un gran desafiament, ja que exigeix de l'educador un nivell de competència i compromís molt alt, que és difícil d'aconseguir sense una comunitat de suport. D'altra banda, l'ús de la tecnologia ofereix possibilitats d'aprenentatge rellevants quan recolza sobre un coneixement pedagògic profund per part del docent.

CRITERI 17

Lideratge i organització formativa

El lideratge és una part fonamental de l'entorn d'aprenentatge; alinea la visió, la ruta i les estratègies a seguir perquè l'aprenentatge es produeixi de manera eficaç.

El lideratge per a l'aprenentatge és, per naturalesa, un exercici compartit i col·laboratiu. De poc serveix un líder carismàtic i amb poder de convicció si, quan aquest falta, el projecte no té solidesa per mantenir-se en peu. L'aprenentatge necessita un lideratge compartit, que involucri un molt ampli nombre d'actors, alguns fins i tot externs, com a consellers i guies.

L'equip directiu és, sens dubte, indispensable per al funcionament de l'entorn d'aprenentatge, però el lideratge s'ha d'estendre també de manera formal i informal als educadors, infants i joves, personal de suport, famílies i altres actors involucrats en el procés d'aprenentatge. Cada actor amb rols i llibertats d'acció diferents, cadascun amb una implicació a la seva mida, però tots involucrats i amb un alt compromís per avançar en la ruta acordada.

Una visió clara del projecte educatiu és important perquè tots els actors tinguin coneixement dels objectius i participin en el disseny d'estratègies per assolir-los. La implicació dels diferents actors pot fer-se efectiva mitjançant figures formals i identificables de lideratge, com consells pedagògics, assemblees d'estudiants, associacions de pares i mares de família; però també mitjançant instàncies menys definides i informals. **Un lideratge compartit no implica únicament la inclusió de diferents actors, sinó que implica, a més, la ruptura de la jerarquia vertical en pro d'un model més horitzontal.**

Perquè l'aprenentatge sigui més eficaç, una de les funcions més importants del lideratge és la de generar, analitzar, comunicar i utilitzar informació sobre l'aprenentatge que ja es porta a terme amb l'objectiu de dissenyar i redissenyar l'entorn d'aprenentatge. **Aquesta és la naturalesa mateixa d'una organització formativa: utilitzar informació per a la seva pròpia millora.** No obstant això, no es tracta d'un qüestionament a l'atzar, desesperat o de simple insatisfacció; es tracta d'un qüestionament intel·ligent, estructurat i basat en l'evidència sobre l'aprenentatge.

L'anterior està molt en línia amb l'ús adequat de l'avaluació; la utilització de portafolis, bitàcoles i instruments de seguiment personalitzat permet obtenir evidències clares i rellevants sobre l'aprenentatge. És important que aquestes evidències es posin en coneixement de tots els actors involucrats i que s'utilitzin per a la millora. La informació obtinguda a través de l'avaluació dona visibilitat al procés d'ensenyament i aprenentatge, la qual cosa permet interrogar i enriquir la pràctica docent per mitjà de la investigació. Sovint, aquest procés sol implicar una formació contínua -interna o externa- del professorat, així com una col·laboració forta entre educadors. El pas següent és interrogar les estratègies, relacions i organització de l'entorn d'aprenentatge mateix en vies a la millora. A aquest efecte, la informació sobre l'aprenentatge ha de tractar-se, comunicar-se i utilitzar-se de manera eficaç, transparent i sistemàtica. El darrer pas és assentar les bases per a una organització formativa, és a dir, que utilitza l'evidència per a la millora, el que es tradueix en el redisseny de l'entorn d'aprenentatge per a seguir donant millor resposta al projecte educatiu tot involucrant els diferents actors en el procés.

CRITERI 18

Organització oberta

El camí de transformació d'una escola no és sostenible sense el suport d'altres. Per aquesta raó, **l'obertura cap al món (local i global) i l'establiment d'aliances amb institucions, xarxes i comunitats professionals és fonamental.** Des del punt de vista pedagògic, aquestes col·laboracions contribueixen a un aprenentatge profund i vinculat amb el món real, així com al desenvolupament d'una identitat cívica tant local com global. Des del punt de vista escolar, les aliances ajuden a evitar l'aïllament en el procés de transformació i fomenten la col·laboració i la millora contínua.

El treball conjunt dels centres educatius amb institucions universitàries és beneficiós per a uns i altres: les universitats busquen construir ponts entre la recerca i la pràctica i els centres educatius es veuen beneficiats de les contribucions que ajudin a la millora de l'aprenentatge.

Les aliances amb institucions educatives no formals (agrupaments escoltes, centres d'esplai), **culturals** (museus, teatres, tallers d'artistes), **socials** (hospitals, asils, centres comunitaris) i **corporatives** (comerços, cooperatives, fundacions), **així com els espais comunitaris** (parcs, carrers, barri) **ofereixen als infants i joves oportunitats per anar més enllà dels murs de l'escola** i dur a terme un aprenentatge rellevant vinculat amb el món real.

En aquesta lògica, **els murs de l'escola han de ser el més permeables possible per permetre un intercanvi constant entre el que passa dins i fora del centre.** Així, incloure experts de la comunitat com a educadors enriqueix l'experiència d'aprenentatge tant per als infants i joves com per als docents amb els quals col·laboren.

Les famílies són un molt valuós aliat, fer-les part no només de la vida escolar, sinó de l'aprenentatge mateix té grans beneficis. La implicació de les famílies les ajuda a comprendre i apropiarse del projecte educatiu, augmenta el seu nivell de coneixements mitjançant la seva implicació en projectes d'aprenentatge i contribueix al desenvolupament comunitari a través de projectes amb implicació social local o global. Uns altres aliats en l'aprenentatge són, per descomptat, altres centres educatius de localització pròxima o remota, finalitat per a la qual la tecnologia pot jugar un paper important.

Finalment, **establir connexions estratègiques és clau en el procés de canvi.** Per realitzar aquest tipus d'aliances es pot comptar de nou amb altres centres educatius, amb els quals es pot compartir experiències i col·laborar en el desenvolupament d'estratègies i instruments per al canvi, així com establir col·laboracions de formació entre iguals i aprenentatge continu. La participació en xarxes, comunitats professionals i comunitats d'aprenentatge és útil per potenciar el canvi, col·laborar i aprendre d'altres. Si bé l'obertura i l'establiment d'aliances no és fàcil, ja que comporta temps i càrrega de treball suplementaris i depèn de l'impuls d'un lideratge robust, tant les aliances pedagògiques com les aliances estratègiques mostren nombrosos beneficis per als centres educatius que es troben en el camí de la millora.